

تحلیل سیاسی هفته (۲۱)
سلاح شیمیایی در سوریه و ارتباط آن
با شکست‌های سنگین گروه‌های شورشی

نام دفتر: مطالعات سیاسی

شماره مسلسل: ۲۶۰۱۳۱۷۴

تاریخ انتشار: ۱۳۹۲/۶/۶

مقدمه

موضوع استفاده از سلاح شیمیایی توسط طرفین درگیر در سوریه به‌عنوان یکی از مهمترین موارد مطرح در جنگ داخلی این کشور و مؤلفه تعیین‌کننده سمت و سوی بازیگران بین‌المللی برای تحت فشار قرار دادن دولت یا مخالفان مسلح به‌حساب می‌آید.

مسئله استفاده از سلاح شیمیایی در این کشور، همواره توسط مخالفان مسلح مطرح شده، اما تاکنون هیچ‌یک از طرف‌ها نتوانسته اتهام به دولت سوریه در استفاده از چنین تسلیحاتی را اثبات کند؛ زیرا در صورت استفاده از سلاح شیمیایی توسط ارتش سوریه، دایره مصونیت بین‌المللی دمشق پایین آمده و دولت‌های مدافع آن نمی‌توانند در عرصه بین‌المللی از این کشور حمایت کنند.

برخلاف این موضوع، مخالفان که به هیچ یک از اصول بین‌المللی پایبند نبوده و همواره از طرف رسانه‌های مشهور عربی - غربی مورد حمایت قرار می‌گیرند، بارها از این تسلیحات بهره برده‌اند که شاید مشهورترین نمونه آن، استفاده از گاز «کلر» در منطقه «خان‌العسل» در حومه حلب باشد. با این حال جنجال اخیر بر سر حمله شیمیایی به حومه دمشق در چارچوب همان جنگ روانی و رسانه‌ای قابل تعریف است که از مدت‌ها پیش بر ضد دولت قانونی سوریه به راه افتاده است.

عملیات گسترده ارتش سوریه در حومه دمشق

ارتش سوریه ساعت سه بامداد روز چهارشنبه گذشته در بزرگ‌ترین عملیات خود که پس از تصرف القصیر بی‌سابقه ذکر می‌شود در بیش از ۱۵ محور به مراکز شورشیان مسلح، تروریست‌های جبهه النصره و گروهک تروریستی «دولت عراق و شام» حمله می‌کند.

شدت، پیچیدگی، گستره عملیات، آتش تهیه و دقتی که در عملیات ارتش سوریه وجود داشت به اندازه‌ای بود که گروه‌های مسلح به سرعت هماهنگی خود را از دست دادند، به‌خصوص آنکه در این عملیات تلاش شده بود تا مقرر فرماندهی و اتاق عملیات گروه‌های مسلح هدف قرار گیرد.

موفقیت این عملیات به‌گونه‌ای بود که در کمتر از پنج ساعت همه خطوط اول و دوم دفاعی شورشیان شکسته و ارتش وارد عمق مناطق تحت کنترل شورشیان می‌شد. در پی موفقیت‌های ارتش سوریه، صفحات اجتماعی گروه‌های مسلح در فیس‌بوک و تویتر و همچنین یوتیوب به یکباره سرشار از مطالب و گزارش‌هایی شد مبنی بر اینکه ارتش سوریه در دو منطقه غوطه شرقیه و غوطه غربیه در اطراف دمشق از سلاح شیمیایی استفاده کرده است. لازم به ذکر است که در این منطقه گروه تروریستی موسوم به «لواء الاسلام» به فرماندهی «زهرا ن علوش» با ۲۵ هزار نفر نیرو که مورد حمایت مستقیم قطر است، فعالیت می‌کند.

دلایل اثباتی استفاده تروریست‌ها از سلاح شیمیایی

پس از جنایت‌های وحشتناکی که تروریست‌های وابسته به جبهه النصره در سوریه انجام داده‌اند، با قاطعیت تمام می‌توان گفت آنچه در حومه دمشق روی داد، کار خود این تروریست‌ها بوده و در این راستا موارد ذیل قابل توضیح است:

۱. تروریست‌ها با انجام این اقدام قصد داشتند بر شکست سنگین خود در نبردهای روز چهارشنبه و پیشروی ارتش سوریه سرپوش گذاشته و مانع از ادامه عملیات ارتش این کشور شوند.

۲. گروه‌های مسلح تلاش کردند، فضای رسانه‌ای را با کمک الجزیره، العربیه و دیگر شبکه‌های خبری همراه به دست بگیرند تا راز جنایت آنها در استان لاذقیه پوشیده بماند، یادآور می‌شود که در یک گور دسته جمعی در استان لاذقیه که به مدت دو هفته

صحنه درگیری شدید نیروهای دولتی و تروریست‌ها بود، بیش از ۲۰۰ جنازه کشف شد که همه با سلاح سرد کشته شده بودند، در فاجعه‌ای دیگر اهالی یک روستای ۳۰۰ نفره به صورت کامل قتل عام شدند.

۳. شکست سنگین جبهه النصره و گروهک تروریستی «دولت عراق و شام» در ریف لاذقیه به اندازه‌ای سنگین بود که حتی شایعه سرنگونی یک فروند میگ ۲۱ ارتش سوریه نیز نتوانست بر آن سرپوش بگذارد. در این عملیات ۲۴۰۰ تن از تروریست‌ها کشته شدند، صدها نفر نیز بازداشت و هزاران نفر زخمی شدند که بیمارستان‌های ترکیه توان پاسخگویی به آنها را ندارد. این شکست آبروی سازمان اطلاعات ترکیه و عربستان را برد، زیرا فرماندهی مستقیم نبرد در ریف لاذقیه را افسران امنیتی و نظامی سعودی و ترک برعهده داشتند. بنابراین باید سرپوشی برای این شکست مفتضحانه تدارک دیده می‌شد.

۴. جبهه النصره و گروهک «دولت عراق و شام» در طول چند روز گذشته هزاران تن از کردهای سوریه را از خانه و کاشانه خود فراری داده‌اند. تا پیش از فاجعه استفاده از سلاح شیمیایی، آواره شدن این افراد سوژه رسانه‌ها در منطقه بود که بی‌آبرویی ترکیه را در پی داشت زیرا نظامیان ترک با پوشیدن لباس القاعده به شکل مستقیم در این عملیات شرم‌آور مشارکت داشته و دارند، بنابراین باید نگاه‌ها به سمت دیگری منحرف می‌شد.

۵. تروریست‌های النصره پیش از این در سه نقطه سوریه از جمله در خان العسل، الخالدیه حمص و القابون در دمشق از سلاح شیمیایی استفاده کرده‌اند. استفاده از این سلاح در خان العسل به آن اندازه آشکار بود که آنها پیش از آمدن کارشناسان سازمان ملل، با تلفات فراوان، این منطقه در نزدیکی حلب را تصرف کردند تا به زعم خود مانع از ورود کارشناسان به آن محدوده شوند، تغییر مسیر کارشناسان بدون شک بهترین دستاورد برای تروریست‌های مورد حمایت ترکیه و عربستان به شمار می‌رود.

۶. گروه‌های مسلح که خود را برای حمله مجدد به دمشق آماده کرده بودند، براساس گزارش‌های اطلاعاتی دو ساعت پیش از حمله ارتش، از خطوط مقدم خود عقب‌نشینی کردند که این عقب‌نشینی در واقع برای استفاده از سلاح شیمیایی بود.

۷. در منطقه معظمیه شام در غوطه غربی بیش از ۶۰ نظامی ارتش سوریه به دلیل استفاده از تسلیحات شیمیایی مصدوم شدند که با خودروهای امدادسانی به مراکز درمانی ارتش منتقل شدند.

۸. به نظر می‌رسد گروه‌های مسلح با اطلاع از حمله ارتش بر آن بوده‌اند تا با استفاده از سلاح شیمیایی پیشروی ارتش سوریه را محدود کنند.

۹. تروریست‌ها دنبال راهی بودند تا از پیشروی ارتش سوریه جلوگیری کنند، استفاده از سلاح شیمیایی در واقع برای فراخواندن بازرسان سازمان ملل به منطقه درگیری و متوقف کردن حملات ارتش سوریه صورت گرفته است.

چرا ارتش سوریه نمی‌توانست از سلاح شیمیایی استفاده کند

۱. سلاح شیمیایی دارای قدرت گازی است و سلاح بیولوژیک دارای قدرت میکروبی است که نمی‌توان از آنها در اماکن مسکونی باز و یا نزدیک به مناطق مسکونی استفاده کرد، زیرا تأثیر استفاده از این نوع از سلاح‌ها، از طریق جریان هوا تا فاصله ده کیلومتری گسترش می‌یابد، پس چگونه ارتش سوریه می‌تواند در منطقه‌ای مانند معظمیه که در فاصله کمتر از ۵ کیلومتری منطقه مسکونی و نظامی المزه در قلب دمشق واقع شده است، از این نوع سلاح شیمیایی استفاده کرده باشد، درحالی که اکنون زندگی طبیعی در این مناطق در جریان است؟!

۲. امکان ورود به منطقه‌ای که در آن از سلاح شیمیایی استفاده شده است، حداقل به مدت ۱۲ تا ۳۶ ساعت و حداکثر به مدت ۴ تا ۷ روز وجود ندارد. همچنین ورود به چنین منطقه‌ای بدون لباس‌های ویژه محافظ امکانپذیر نیست. حال سؤال اینجاست که ورود به این منطقه چگونه صورت گرفته است و سایت‌ها و شبکه‌های تلویزیونی چگونه توانسته‌اند درحالی که فقط چند ساعت از حمله ادعایی می‌گذرد، تصاویر و عکس‌هایی را از به اصطلاح «حمله شیمیایی علیه غیرنظامیان» در سوریه تهیه کرده باشند؟!

۳. درحالی که ۲۰ تن از کارشناسان سلاح‌های شیمیایی سازمان ملل متحد در دمشق و در فاصله ۱۵ کیلومتری از درگیری‌ها به سر می‌برند، استفاده از چنین تسلیحاتی، چندان منطقی به نظر نمی‌رسد.

۴. ارتش سوریه اگر می‌خواست از سلاح شیمیایی استفاده کند در دو منطقه داریا و القصیر از آن بهره می‌گرفت که هیچ

شهروندی در آنجا حضور نداشت و هزاران تن از تروریست‌ها در آنجا لانه کرده بودند، نه منطقه دوما و زملکا و معظمیه شام.
۵. ارتش سوریه در حال حاضر در میدان دست برتر را دارد. پاکسازی ریف لاذقیه، نزدیک شدن به تکمیل پاکسازی حمص، پیشروی قابل قبول در شهرک‌های اطراف دمشق از جمله این دستاوردهاست. بنابراین منطقی و عقلانی نیست که در چنین میدانی ارتش بخواهد دست به سلاح شیمیایی ببرد.

۶. دمشق به خوبی از این موضوع آگاه است که استفاده از سلاح شیمیایی در جنگ داخلی، موجب دشوار شدن روند حمایت از دولت بشار اسد در مجامع بین‌المللی از سوی دو کشور ایران و روسیه خواهد شد. ایران خود از مخالفان سرسخت کاربرد سلاح‌های کشتار جمعی است و طبعاً دولت سوریه به‌عنوان متحد استراتژیک ایران نمی‌تواند بدون اعتنا به این ملاحظه اساسی تهران اقدام به استفاده از سلاح‌های شیمیایی نماید. همچنین روسیه به‌عنوان یک عضو دائمی شورای امنیت به هیچ‌وجه قادر نخواهد بود از دولتی که اقدام به تهدید اساسی صلح جهانی از طریق استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی کرده است دفاع کند. طبعاً در چنین شرایطی دولت بشار اسد کمترین دلیلی برای استفاده از چنین سلاح‌هایی در سوریه نخواهد داشت.

۷. دولت و ارتش سوریه به شدت از سوی کشورهای غربی تحت نظر بوده و همه رفتارهای آن زیر ذره‌بین است تا به بهانه‌ای این کشور را تحت فشار سیاسی بین‌المللی و حتی مداخله نظامی قرار دهند. بنابراین در چنین محیط ناامنی که احتمال مداخله خارجی می‌رود استفاده از چنین سلاحی هیچ توجیهی ندارد.

۸. ادعا شده گاز استفاده شده در این حمله، گاز «سارین» بوده است که بر روی اعصاب تأثیرگذار است و مخالفان برای اثبات ادعاهای خود از وجود بوهای منتشر شده در این مناطق خبر داده‌اند. اما اطلاعات موجود بیانگر وجود «گاز نشادر» در منطقه است که گازی غیرکشنده، طبیعی و غیرمضر است و بعد از انفجار باروت موجود در موشک‌ها و راکت‌ها متصاعد می‌شود، اما اگر مخالفان دولت سوریه مدعی استفاده از گاز سارین در ریف دمشق هستند، تنها نباید به جهل و بی‌خبری آنان خرده گرفت، که مصیبت بزرگ‌تر، وضعیت سران دولت‌هایی است که از آنان حمایت می‌کنند و کارشناسان آنها از علوم نظامی کاملاً بی‌اطلاع هستند، زیرا گاز سارین در محیط پخش شده خود فرصت حیات به کسی نمی‌دهد.

واکنش‌های بین‌المللی

پس از انتشار خبر حمله شیمیایی در مناطق حومه دمشق، بیش و پیش از آنکه سران سیاسی کشورها در مورد آن نظر دهند، شبکه‌های خبری طرفدار گروه‌های تروریستی بودند که آتش تهیه سنگین تبلیغاتی را تدارک دیدند تا مخاطبان را نسبت به استفاده از چنین تسلیحاتی توسط ارتش سوریه متقاعد کنند، مسئله‌ای که با گذشت زمان، با اقبال کمتری مواجه می‌شد، به‌خصوص آنکه اسناد و مدارک متعددی در مورد استفاده چنین تسلیحاتی توسط خود تروریست‌ها منتشر می‌شد.

آمریکا: اظهار نظر برخی مقامات آمریکایی از جمله وزیر امور خارجه این کشور مبنی بر اینکه هیچ شبهه‌ای در مورد انجام حملات شیمیایی اخیر توسط دولت سوریه وجود ندارد و نیز برخی تحرکات واشنگتن که از احتمال حمله نظامی موشکی آمریکا به سوریه حکایت دارد، همگی حاکی از آن است که ایالات متحده قصد دارد تا از این موضوع به‌عنوان یک عامل مضاعف برای تشدید فشارها بر دولت بشار اسد بهره‌برداری نماید. این در حالی است که آمریکایی‌ها تاکنون هیچ سند متقنی که کاربرد سلاح‌های شیمیایی از طرف ارتش سوریه را تأیید کند ارائه نکرده‌اند. هرچند سخنگوی کاخ سفید اخیراً اعلام کرده بود که دولت اواما هنوز هیچ تصمیمی در خصوص اقدام نظامی علیه سوریه نگرفته است، اما مجموعه تحرکات و تحولات اخیر از قریب‌الوقوع بودن حمله موشکی آمریکا به این کشور حکایت دارد.

روسیه: روسیه که از آغاز بحران سوریه از دولت بشار اسد حمایت و با هرگونه مداخله خارجی در این کشور مخالفت کرده است، درباره عواقب وخیم هرگونه اقدام نظامی در سوریه به آمریکا و متحدانش هشدار داده است. وزیر امور خارجه روسیه اقدام نظامی علیه سوریه را اشتباه تاریخی غرب خوانده است. روسیه تأکید کرده است که از تحقیقات بازرسان سازمان ملل در مورد استفاده از سلاح شیمیایی در سوریه حمایت می‌کند و اینکه نتایج این تحقیقات باید در اختیار شورای امنیت سازمان ملل قرار گیرد. مسکو با رد اتهامات وارده به دولت سوریه مبنی بر استفاده از سلاح شیمیایی یادآور شده است که تمام این

اتهامات بدون مدرک و دلیل است. در عین حال کارشناسان سیاسی تأکید می‌کنند که نحوه واکنش روسیه در صورت عملی شدن تهدید حمله نظامی آمریکا به سوریه به چالشی جدی برای دولت ولادیمیر پوتین تبدیل شده است. هرچند گفته می‌شود که پوتین در پیامی برای بشار اسد حمایت همه‌جانبه کشورش از دمشق را در برابر حمله آمریکا اعلام کرده است، اما در صورتی که این حمایت صرفاً به اتخاذ مواضع اعلامی و دیپلماتیک خلاصه شود و به اقدامات عملی مؤثر در برابر آمریکا نیانجامد می‌تواند به چهره روسیه در نظام بین‌الملل آسیب جدی وارد کند.

اتحادیه اروپا: در میان کشورهای اتحادیه اروپا، دو کشور انگلیس و فرانسه تندترین واکنش‌ها را از خود نشان دادند. این دو کشور که از حامیان اصلی گروه‌های تروریستی به شمار می‌روند، بدون هیچ ملاحظه‌ای دولت سوریه را متهم به استفاده از تسلیحات شیمیایی کرده‌اند. انگلیس و فرانسه تمام تلاش خود را صرف آماده شدن برای نوعی اقدام علیه سوریه کرده‌اند و پس از انتشار اولین گزارش‌های اثبات نشده در استفاده از سلاح‌های شیمیایی در سوریه خواستار اقدام نظامی علیه این کشور شدند. **ایران:** جمهوری اسلامی ایران اعلام کرده است که هرگونه مداخله نظامی در سوریه عواقب فاجعه‌باری برای کل منطقه به همراه خواهد داشت. ایران بر ضرورت ممانعت از تهدید به استفاده از زور و توسل به راه‌های مسالمت‌آمیز با هدف جلوگیری از فراگیر شدن تنش و آتش‌افروزی در منطقه تأکید کرده است. جمهوری اسلامی ایران اساساً استفاده از سلاح‌های شیمیایی در سوریه را توطئه‌ای از جانب حامیان بین‌المللی تروریست‌ها برای افزایش فشارها به دولت بشار اسد دانسته و معتقد است که این اقدام ناشی از پیروزی‌های مداوم ارتش سوریه در جنگ داخلی این کشور است. هدف نهایی از چنین توطئه‌هایی نیز ضربه‌زدن به جبهه مقاومت در منطقه از طریق هدف قرار دادن دولت سوریه به‌عنوان یکی از مهمترین ارکان این جبهه است.

سازمان ملل متحد: شورای امنیت سازمان ملل متحد به درخواست کشورهای عربستان، قطر و ترکیه برای بررسی حمله شیمیایی و با نیت متهم کردن دولت سوریه وارد عمل شد، اما پس از ارائه اسناد و مدارک معتبر از طرف نماینده روسیه که نشان می‌داد این گروه‌های تروریستی بوده‌اند که از این تسلیحات بهره گرفته‌اند، تنها به صدور بیانیه‌ای بسنده کرد که در آن خواستار بررسی و روشن شدن حقایق شده بود. دبیرکل سازمان ملل نیز خواستار حضور بازرسان و کارشناسان این سازمان در محل حادثه شد که از طرف دمشق به صورت مشروط پذیرفته شد و این سازمان نماینده خود را برای بررسی این مسئله راهی دمشق کرد.

حامیان گروه‌های تروریستی و شورشیان در سوریه: عربستان و قطر طی یک جنگ روانی گسترده حملات شیمیایی اخیر را به ارتش سوریه نسبت دادند و خواهان حمله نظامی ناتو به سوریه شده و از دولت‌های غربی دعوت کردند تا برای سرنگونی دولت بشار اسد وارد فاز نظامی شوند. ترکیه نیز تحرکات خود را از طریق رایزنی با مقامات آمریکایی برای تسریع در حمله نظامی به سوریه افزایش داده است و گفته می‌شود که در صورت حمله نظامی آمریکا به سوریه، آنکارا پایگاه هوایی اینجریلیک خود را به روی هواپیماهای آمریکایی می‌گشاید.

جمع‌بندی

جنایتی که در غوطه‌الشرقیه صورت گرفت، بدون شک محکوم است و حامیان تروریست‌های سوری تاوان آن را پرداخت خواهند کرد. هیچ سند قابل دفاعی در مورد انتساب این جنایت به دولت سوریه وجود ندارد. بلکه تجربیات گذشته حاکی از آن است که گروه‌های تروریستی مستقر در سوریه برای دستیابی به اهداف خود هیچ ابایی در استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی ندارند. در عین حال می‌توان تأیید کرد که اتفاقات اخیر در سوریه در چارچوب طراحی‌های جدید مخالفین داخلی و خارجی دولت بشار اسد برای سرنگونی آن به انجام رسیده است. در شرایطی که ارتش سوریه در میدان جنگ پیروزی‌های قابل توجهی به‌دست آورده است جبهه عربی - غربی مخالف دولت اسد درصدد برآمده است تا با انواع ترفندها و توطئه‌ها به جبران شکست‌های خود در صحنه سوریه پرداخته و زمینه را برای تغییر اوضاع فراهم سازد. با این حال تجربه تحولات گذشته که از مقاومت سرسختانه دمشق در برابر دشمنان داخلی و خارجی حکایت دارد نشان می‌دهد که توطئه اخیر برضد دولت و ملت سوریه نیز لزوماً نمی‌تواند به تأمین منافع و ملاحظات دشمنان این کشور منجر شود.